

DISSERTATIO ACADEMICA
De
Demonstratione Oratoria;

Quam

*Conf. Ampl. Fac. Philos. in Reg. Acad. Aboënsi,
Præfide*

**Mag. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,**

*Eloq. Prof. Reg. & Ord. R. Acad. Litt. Hum. Hist.
& Antiquitt. Membro,*

PRO GRADU

Publico subjicit Examini

ESAIAS HILDEEN,

Stip. Reg. Borea-Fenno,

In Auditorio Majori die XIX. Junii MDCCXCV,

H. A. M. C.

ABOÆ,

Typis EKENKELLIANIS.

16.

DISEMPOWERMENT

D.

Demonstrations of

Quam

Coat Angl. P. Phil. in

Perf. in

MAG. HENRICO GABRIELE

PORRHAN

Mag. Henr. Gabr. P. Phil. in

Perf. in

PRO GRADU

Publico Juris

ES. HAS. WILHELM

Mag. Henr. Gabr. P. Phil. in

In Auditorio Magni die XII. Junii MDCCCLXV.

H. A. M. G.

NBOE

Typis Frankenslanis

§. I.

Demonstrationis vocem, si physicum spectes ejus sensum, actum significare aliquid indicandi & ostendendi, constat. Unde tandem enatus fuit sensus Logicus, quo maxime de probatione rei, sive sententiæ atque asserti, firma & plena adhibetur, ac definitur *ratio*, ut CICERONIS utar verbis, *quæ ex perceptis, hoc est certo cognitis, ad id quod non percipiebatur, adducit.* Hoc sensu cum usurpatur Demonstrationis vocabulum, duo ad illam requiruntur: primum nempe indubitata immotaque principia, quorum plane constet veritas; deinde ex iis deductio necessaria, quæ nexum inter sumpta propositionemque tam necessarium atque evidentem ostendat, ut hæc non possit negari, nisi & illa negentur. Hanc demonstrandi vim Philosophi nonnisi in certis, exploratis atque explicatissimis locum invenire veritatibus judicantes, sibi imprimis vindicarunt; exclusis non modo Theologia positiva, utpote auctoritati supernaturali nixa, sed & Historia omnis generis, Oratoria cet. quæ artes, utpote requisita ad demonstrationem rationum conditione destitutæ, hujus ope accurate firmari & in constantem indubioque nexu coherentem redigi compagem, non possint. Ad eam enim

formandam poposcerunt, quo ad *materiam*, veritates necessarias tantum atque universales, nixas principiis quæ sine ratiocinio admitti & concedi possint & debeant; quo ad *formam*, ut per Syllogismos, ad Dialecticorum præscriptum conformatos, institueretur. Hanc viam principiis universalibus scientias superstruendi, quæ in Mathesi excolenda & discenda eximii usus esse deprehensa fuit, cum in scientiis quoque reliquis, ut veritati probandæ inservientem, æque commode adhiberi posse, Schola Wolffiana autumaret; eam in scientiis his proponendis severe sequi conata est. Sed nonne intellectus humanus veritatem, undecunque hæc cognoscatur, modo ex principiis & enunciationibus immotis deducatur, & his, per consequentias certas, licet non ad morem Mathematicorum conformatas, accurate superstruitur, æque tuto agnoscit, eandemque sentit ei adfentiendi necessitatem (*)? Quidni igitur Demonstratio etiam in factis & rebus sensuum testimonio, eique innixa

---

(*) PRIESTLEY, *Vorl. über die Redekunst und Kritik*, I. Vorl. p. 45. sqq. „Wahrheit, sie sey Geometrisch, Metaphysisch, Moralisch, oder Theologisch, ist allemal im grunde von einerley Art, und ihre Evidenz wird von den nämlichen menschlichen Gemüthern auf eine ähnliche Art eingesehen. — Jedweder Satz wird von den Mathematikern entweder aus Axiomen, das heißt, aus für sich evidenten Wahrheiten, bewiesen &c. Eben so kommen wir bey allem, was wir demonstriren wollen, am Ende auf für sich evidente Wahrheiten zurück; in moralischen materiën auf das Bewußtseyn, oder innere Gefühl; und in geoffenbarten Religionswahrheiten, auf den klaren Sinn der heiligen Schrift. — Ich will nicht die Geometrischen Kunstwörter, Axiom und Definition, noch auch die sehr strenge und genaue Methode anrathen, in welcher die Mathematiker dieselben auf einander folgen lassen. Es ist nicht der Nahme, sondern die Sache die ich empfehle; und bloß in so fern die Vernunft ein ähnliches Verfahren in ähnlichen Fällen anrath,“ — Cf. LOCKE *de Intellectu Humano* Lib. IV. C. VII.

indubia testium auctoritate, confirmatis, locum habere poterit? Quidni ubique, si modo rationes (quocunque cæterum habitu adornatæ) firmæ adfuerint, ac intellectui satisfaciennes, haberi posse statuamus? In Hermeneuticis, Juridicis ac Historicis, ut in Mathematicis &c? Conjecturis modo & opinionibus, a veritate accurate confirmata semper diligenter secretis.

§. II.

Ubicunque igitur fides & persuasio animi certa (h. e. nullis dubitationis fluctibus sollicitata) gigni potest; ibi Demonstrationem quoque locum habere, jure sumimus (*). Cur igitur non in Orationibus etjam, ubi argumenta idonea ex certis principiis accurate deducuntur? Licet autem quisque rem rite perpendens, usum necessitatemque Demonstrationis in Oratione bene adornata, extra omnem dubitationis aleam esse positam intelligat; attamen variis objectionibus afferendis, Oratoriæ imprimis Sacræ abju-

A 2

di-

---

*) QUINCTILIANUS *Instit. Orat.* Libr. V. C. 10. „Cum sit argumentum ratio probationem præstans, qua colligitur aliud per aliud, & quæ, quod est dubium, per id quod dubium non est, confirmat: necesse est esse aliquid in causa, quod probatione non egeat. Alioquin nihil erit, quo probemus, nisi fuerit, quod aut sit verum, aut videatur, ex quo dubiis fides fiat. Pro certis autem habemus primum, quæ sensibus percipiuntur, ut, quæ videmus, audimus, qualia sunt signa; deinde ea, in quæ communi opinione consensus est: præterea, quæ legibus cauta sunt: quæ persuasione etjam si non omnium hominum, ejus tamen civitatis aut gentis, in qua res agitur, in mores recepta sunt; ut pleraque in jure, non Legibus, sed moribus constant; si quid inter utramque partem convenit: si quid probatum est; denique, cuiuscunque adversarius non contradicit.“

dicare voluerunt (*). Primo quidem quod asserunt, fidem & persuasionem animi certam, argumentis tantum certis elici, in Oratione vero argumenta saepe nonnisi verisimilia adhiberi; illud neque negamus, neque id rem omnino attingit (**). Ne in Philosophia quidem aliud nobis est refugium, ubi firmis destituti sumus rationibus, quam ut in probabilibus acquiescamus; unde probatio tantum verisimilis enascitur. Ubi vero certa firmaque adsunt argumenta (quæ Oratoribus saepe præsto esse, quis negabit?) ab ejus æque ac Philosophi demonstratione, certitudo oritur. Deinde saepe in Oratione infirma argumenta conjungi firmis, commemorant; ac saepe illa, ut magis popularia captivique concionis accommodata, plus apud hos valere, adeoque, quia faciliorem ad animos auditorum aditum habent, præcipue esse adhibenda. Sed neque hoc usum necessitatemque demonstrationis Oratori adimit; cui, fidem quæsituro, ubi eam non æque feliciter Demonstratione rigida obtinet, alia adjungere auxilia, quæ magis persuasionem adjuvent & licet & incumbit. Cum vero Orator firmis argumentis, apte collocatis, saepe sententiam suam demon-

mon-

(*) Notum est, tempore quo viguit Philosophia Leibnitio-Wolffiana, multos Præcones Sacros in concionibus quoque suis demonstrationes rigidas adhibere tentasse; quas cum alii Oratoris fini obtinendo obesse viderent, omnem demonstrandi rationem, ut inanem rejiciebant, Oratoriam illam & Philosophicam nihil differre putantes.

(**) Quadrat ad hanc rem, quod dicit PRIESTLEY l. c. 8 Vorles, pag. 51, „Da die Materien, welche diese (der Moralist und der Theolog) abhandeln, nicht allezeit einer strengen Demonstration fähig sind, so müssen sie zu mancherley Beweisen ihre Zustucht nehmen, wovon ein jeder etwas zur Wahrscheinlichkeit, die, ihrer Natur nach, verschiedne Grade leidet, beytragen kann, bis die vereinte Stärke von ihnen allen hinreichend ist, den Beyfall zu bestimmen.“

*) 5 (*

monstrare valeat; saepe omnino iisdem uti (quod officium suum videndi & proferendi, quod in quaque re sit ad persuadendum idoneum, exposcit), necesse habet. Si enim Orator, licet argumentis firmis & ad sententiam suam probandam aptis suffultus, eadem tamen adhibere negligat; aut incuriam, aut turpem ignorantiam prodit. Hinc sequitur, ut Demonstratio etiam in ejus opere locum omnino habeat. Quod denique autumant, Oratorem suo sermone adungere *Mores & Affectus*; nihil ad usum Demonstrationis infringendum valet. His enim Orator, partim ad aditum faciliorem Demonstrationibus suis comparandum, partim, ut re intellectui probata, etiam voluntatem ad agendum impellat, recte utitur (*). Quum igitur natura hominis ita sit comparata, ut animus ejus affectibus excitandis mutetur & in judicando facilius flectatur, (ratio-

nī-

(*) BLAIR *Vorles. über Rhetorik und schöne Wissenschaften*, III. Th. 29. Vorl. p. 102. sqq. „Allenthalben, wo Ueberzeugung der Zweck ist, ist es der Verstand allein, an dem man sich zu wenden hat, Nur Gründe und bündige Schlüsse sind die Mittel, durch die ein Mensch dem andern dasjenige was wahr, richtig oder gerecht ist, einleuchtend zu machen sucht: Ist es hingegen um Ueberredung zu thun, so bleibt der fall keinesweges mehr derselbe. Niemand wird, in dingen, wo es auf das Thun ankommt, unterlassen die Leidenschaften desjenigen, den er im Ernst zu etwas überreden will, in Bewegung zu setzen, und das aus dem sehr einfachen Grunde, weil die Leidenschaften die grossen Triebfedern der menschlichen Handlungen sind. — Alles, was sich hierüber im allgemeinen sagen läst, ist, das, wenn wir wünschen, das irgend ein durch unsern Vortrag erregtes Gefühl tiefen Eindruck machen soll, wir zuvörderst bemüht seyn müssen, den Verstand und die Beurtheilung auf unsere seite zu bringen. Die Zuhörer müssen überzeugt seyn, das gute und hinreichende Gründe vorhanden sind, sich für die Sache, von welcher die Rede ist, mit Wärme einzunehmen zu lassen.“

nibus tamen firmis & idoneis simul haud neglectis), quæ attentionem non tantum assensumque alliciunt, sed ad agendum quoque, maxime in rebus difficilibus & molestis, impellunt; facile patet, neque mores, qui leniter tantum & sensim animum afficiunt persuasionemque eliciunt, neque affectus, qui incitata & magna vi agunt, persuasionemque expriment (*), impedire, quominus intellectui Demonstratio luculenta & solida exhiberi queat.

§. III.

Quum vero variæ sint res, quæ materiam dicendi Oratori præbeant, & temporis cujusque rationem, quæ varias cautiones exposcit, respicere ille necesse habeat; neque quod ad argumenta aut deligenda aut adhibenda attinet, eandem ubique viam ingredi licet. Sunt enim casus, ubi subtiliori Demonstrationi locus non conceditur, cum sc. de rebus non certis, quæ indubitata argumenta haud admittunt, dicendum est; quibus locis alia probatio, ex moribus, præjudiciis etjam & erroribus auditorum nonnunquam ducta, plus ad persuasionem eliciendam, quam solidissimæ rationes, efficere potest: quoties nempe auditores aut opinionum commentis nituntur, aut veritatem argumentis subtilibus explicatam perspicere minus valent &c. Sunt etjam casus, ubi nonnisi temporaria auditorum persuasionem opus est; quam si Orator, quibuscunque argumentis adhibendis, sibi conciliaverit, finem a se intentum attingit. Quod olim in Judiciis, cum Oratori imprimis id agendum esset, ut in præsentem reum ex invidia eriperet, aliquando etjam in Republica, cum in rebus asperis & desperatis con-

si.

(*) vid. ERNESTI *Init. Rhet.* P. I. T. I. C. IX. §. 106.

ſua repente capienda eſſent, non raro eveniſſe, Scriptores rerum Græcarum Romanarumque ſatis teſtantur. Hujusmodi temporibus Oratores ſummi *Demofthenes* atque *Cicero* ſuam quondam facultatem oſtenderunt. — Sed ſunt etiam materiæ & occaſiones, in quibus firmiſſima & exactiſſima Demonſtratio locum habeat; ubi igitur illa, cum ad finem attingendum adhiberi feliciter poſſit, minime negligenda eſt. Uſus enim quem via demonſtrandi tuta, præ incertiore, Oratori præſtat, tam eximius eſt; ut niſi a ſtulto contemni aut abjici haud poſſit. Auditorum enim ingenio atque eruditione conſpicuorum, qui ſibi tenebras offundi non facile patiuntur, temerariis que opinionibus offenduntur, deſiderio & ſtudio, argumentis firmis afferendis ſatisfacit. Rem in veritatis lucem proferendo, intelligentiæ eorum ita eam commendat, ut aſſenſum eorum æquum & ſpontaneum ſibi conciliet. Deinde argumenta adverſariorum, & alia quæ contra ſententiam ſuam dici poſſe videntur, hoc conſilio utens, facilius reſolvit, & efficit, ut minus adſit periculi, ne objectiones eorum, diligenter jam ſubmotæ, ratiocinia ejuſ conturbent. Is denique ex hac demonſtrandi diligentia uſus proficiſcitur, quod Orator eo ipſo principia rei Auditoribus inculcandæ in animis eorum ponit ſolida, etiam in poſterum valitura. Unde ſimul per ſtadium ſuum in veritate inveſtiganda, ac luce apud auditores accendenda & propaganda poſitum, ſucceſſu haud carens, magnam ſibi parit voluptatem. — Vim iſtam quam argumenta bene tractata in animis hominum exferunt, conſiderantes; quin veritas apud ignorantibus quoque inrefragabilis ſæpe reddi poſſit, haud dubitamus. Ac ſi Orator Auditores ſuos attentos reddere recte valet; facile argumentis popularibus adhibendis efficit, ut cognitionem rei vivam mentibus eorum inſtillet,

&

& assensum eorum non modo in præsentī, sed & in posterum duraturum atque constantem, comparet. Ut vero hoc feliciter perficere valeat, multam operam diligentiamque adhibere, & accuratam sibi animi humani cognitionem parare, necesse habet. Quantam hoc etiam nomine *Demosthenes* atque *Cicero*, summi illi Oratores, laudem admirationemque mereantur; Orationes eorum adhuc superstites, & qui eorum facta meritaque memoriæ prodidere Scriptores, abunde testantur. Quum igitur Orator Auditoribus suis & cordatioribus & rudioribus, scita probandi arte optime inserviat; sequitur, ut hujus rei studium illi commendatissimum esse debeat.

§. IV.

Quam sollicitam demonstrandi curam Oratoribus nostris Sacris, magis munere Doctoris, quam Oratoris fungentibus, imprimis injungi; cuique gravitatem provinciæ illis demandatæ consideranti, facile patet. Illis enim, persuasionem tantum temporariam, ut Oratoribus olim Græcorum Romanorumque, quibuscunque argumentis adhibendis ad persuasionem gignendam pertinentibus, quærere non licet; sed profundos & constantes in mentibus audientium effectus gignere studentes, non ficulneis (cum tanta copia suppetat firmissimorum), multo minus falsis, sed aptis & validis semper argumentis, ad persuasionem auditorum conciliandam, utantur oportet. Oratori enim Sacro, vi officii sui, hoc injunctum est, ut mentes auditorum frugifera doctrina collustret, vana loquacitate, cui solida non subsunt fundamenta, penitus spreta (*). Cum

---

(*) Perpendere hi inprimis debent, quod bene monet Cel. BASTHOLM: „Med skrik och håftiga rörelser kan man drifva oförnuftiga djur; men den förnuftiga människjan låter sig icke böjas, utan med förnuftiga bevis.“ *Anvisn. at predika.* p. 68.

felicitem emendationemque auditorum, ope veritatum Religionis, animis eorum inculcatarum quærendam, intendat; ad optimos quasque suscipiendas actiones, & malas quascunque omittendas, permovere eosdem necesse habet. Quo vero felici hac in re non careat successu; salutarem doctrinam, fundamentis aptis & solidis superstructam, dilucide & populariter (ut ab omnibus intelligatur, a more Philosophorum res subtiliter tractantium, scite recedens) exponere, & firma principia, quæ ad fidem & emendationem animi, rationemque recte vivendi conferunt, jugiter exhibere, necesse habet. Nisi enim ille præcepta Religionis, argumentis solidis & rei proponendæ accommodatis, audientium animis insinuet; doctrinam christianam, cujus veritatem, tueri, & alios ad eam animo amplectendam permovere debet, calumniantium reprehensioni exponit. Cum vero intellectum auditorum bene instituit & lumine veritatis quasi circumdedit; animum eorum simul, ad obsequium monitis dictisque suis præbendum, facilius adducere valet. Quæ omnia Oratori Sacro, quocunque modo conari non convenit; sed propositiones suas argumentis munire debet aptis, quæ partim e Sacris literis petuntur, (unde vel claris verbis expressa afferre licet, vel legitima consecutione deducere), partim e rationis principiis, unde ratiocinia conficiuntur ad scopum suum attingendum prudenter conformata. Persuasio vero audientis, convenientia eorum ostendenda quæ Scriptura Sacra asseverat, cum iis quæ rerum natura consulenda cognoscuntur, magnopere adjuvatur. Ex quibus patet, Oratorem Sacrum argumentis solidis & indubitatis propositiones suas probare, diligentissime debere.

S. V.

Quamvis autem Orator sententiam suam argumentis firmis atque ad rem demonstrandam idoneis, stabilitam,

ditoribus exhibere studeat; id tamen non impedit, quominus simul populariter, h. e. ad captum concionis accommodate, dicat (*). Subtiles enim definitiones & arida forma Syllogistica, a Logicis præscripta, ad præcipuam demonstrationis vim efficiendam non pertinent. Quæ ratio demonstrandi, quamvis Philosopho, qui auditoribus plerumque doctioribus, ingenii acrioris, & attentioni rei uni diu affigenda adfuetis, rem proponit, concedatur; in Oratore tamen, qui auditoribus ingenii sæpe tardioris hebetiorisque, in literis minus versatis, & aciem mentis in unam rem diu vertere non valentibus, dicit, maxime reprehendenda est (**). Quare, quo finem a se intentum attingat, formam quæ dicitur scientificam, & subtilitatem eruditam fugiens, ad communem sermonis simplicitatem & consuetudinem, quæ curam solide & indubitate dicendi minime excludat, sese dimittere necesse habet (***). In hoc

---

(*) ERNESTI l. c. P. I. S. II. C. IV. §. 218. „In delectu argumentorum hoc videndum, ut sint primum *firma*, deinde, ut *perspicua*, & *popularia*. neque enim firmitas sine populari perspicuitate proficit, neque hæc sine illa. Argumenta popularia sunt, quæ captui concionis sunt accommodata, & capiunt oratoriam copiam, h. e. a rebus sensibilibus ducta, & conjunctionem aliquam habentia cum moribus motibusque animi humani, item rebus ad vitam humanam pertinentibus.

(**) Cfr. ERNESTI l. c. P. I. S. I. C. XI. §. 129.

(***) QUINTILIANUS Lib. V. c. 14. „Nobis ad aliorum iudicia componenda est Oratio, & sapius apud omnino imperitos atque aliarum certe ignaros literarum loquendum est; quos nisi & delectatione allicimus, viribus trahimus, & nonnunquam turbamus affectibus, ipsa, quæ iusta ac vera sunt, tenere non possumus. Locuples & speciosa vult esse eloquentia, quorum nihil consequetur, si conclusionibus contortis & crebris & in unam prope formam cadentibus concisa, & contentum ex humilitate, & odium ex quadam servitute, & ex copia satietatem, et ex amplitudine fastidium tulerit.

enim studiose incumbere debet, ut non modo possit Intelligi, sed etiam, ut non possit non intelligi. Cum rem suam probare studet, argumenta igitur *alere*, ut ait Cicero, & *oratoriis lacertis contorquere* debet, quo auditores & ad audiendum excitet, & intelligentiam eorum adjuvet, & animos impellat. Licet igitur Demonstratio Oratoria a Dialectica illa, quod ad sumptiones cognitatas & modum ex iis certas deducendi conclusiones attinet, haud deflectat; ab ea tamen hoc nomine differt, quod a severa ista ratione probandi, quam Philosophi sequuntur, & quæ a doctioribus solum perspicere potest, prorsus recedit, atque ita Syllogismis, qui Demonstrationem efficiunt, utitur, ut illi ab auditoribus vix agnoscantur. Nude enim Orator, more Philosophorum, eos non ponit, sed copiose varieque dicendo, adjuvat. — Qui igitur Rhetores Syllogismum in Oratione plane rejiciunt, Logicum illum intelligunt, qui ob subtilitatem suam auditores offendit, & tædium ex more servili eorundem repetendorum verborum phrasiumque, quæ contra in Syllogismo Oratorio variant, oriundum gignit. Ab hoc vero Oratorius plane abit, vel *materia*, quæ in illo semper certa est, in hoc vero sæpe etiam verisimilis; vel *ordine partium*, quem varie adhibere Orator potest, minorem e. g. majori propositioni, aut utrique conclusionem præmittendo (ubi tamen videat, ut consilio suo commodissimum semper adhibeat); vel *formis*, quibus non omnibus, quotquot a Logicis describuntur, sed solis illis, quæ scopo suo sunt accommodatæ, uti oportet; vel *propositionum indole*, quæ ab Oratore in exclamationes, interrogationes &c. sæpe convertuntur. Hinc *Syllogismus Oratorius*, juxta dicitur *ratiocinatio*, *cujus singule partes ita deducuntur atque amplificantur, ut Syllogismi materia atque forma in tanta verborum copia latitans, non nisi*

ab eruditis possit animadverti. Quem ita elaborandum esse, idem docet, ut singulis propositionibus, quas præmissas vocant, subjiciatur vel Aetiologia vel Illustratio, vel utraque (*). Ut vero Orator Syllogismos varie, pro commoditate rei demonstrandæ, adhibere debet; ita etiam semper rationem & auditorum & materiæ accuratam habens, sedulo cogitare necesse habet, quonam genere demonstrandi potissimum uti sibi conveniat? Notum enim habemus, duplex Dialecticos statuisse genus demonstrandi, *Analyticum* nempe aliud, quod ex alia ad aliam progreditur veritatem, donec ad universalem pervenit, aliud *Syntheticum*, quod ab enunciationibus, nulla Demonstratione egentibus, progreditur ad eas, quæ Demonstrationem desiderant, & ex antecedentibus intelliguntur. Quum tamen illud genus ejusmodi sit, ut paucis temporibus & auditoribus accommodatum reperiat; jure Rhetores Oratorem posteriore inprimis genere in re sua enodanda & probanda uti, debere statuunt (**). Sed res nostræ, fusius hæc persequi vetant.

(*) Vid. HEINECCIUS *Fundamenta Stili Cult.*, P. I. C. III. §. 14. 15.

(**) Vid. BLAIR L. c. XXIX. Vorl. p. 92 sq.